

Mali Tablolar Analizi

1. Mali Analiz Kavramı

Muhasebenin tanımı ve fonksiyonları hatırlanacak olursa, analiz etme fonksiyonunun muhasebenin taraflarına bilgi sağlamada önemli bir adımdır. Muhasebeyi **bir işletmenin iktisadi faaliyetlerine ilişkin finansal bilgileri ölçmek ve çeşitli kişilere bu finansal bilgileri raporlamak gayesiyle kullanılan bir süreç** olarak tanımlayacak olursak, tanımın ikinci bölümündeki “raporlama” fonksiyonu sadece özet bir bilgilerden ibaret değildir, bu bilgi analiz edilmiş ve yorumlanmış bir bilgidir diyebiliriz.

Muhasebenin taraflarını tekrar etmek gerekirse, bunlar işletme sahip ya da ortakları, yöneticiler, çalışanlar, kredi kuruluşları, devlet, kamu ve potansiyel ortaklar gibi ilgililerdir. Muhasebeye taraf olan bu ilgililer kendi menfaatleri yararına alacakları kararlarda muhasebenin ürettiği bilgilerden yararlanırlar.

İşte bu muhasebe bilgilerinin, işletme hakkında karar verecek ya da verme durumunda olan ilgililer için mali analize tabi tutularak ekonomik kararlarda kullanılacak bilgilere dönüştürülebilmesi gerekmektedir.

Mali analiz, analiz tekniklerini muhasebe bilgilerine uygulamak suretiyle bulunacak analiz sonuçlarının işletmenin mali durumunu ve faaliyet sonuçlarını anlamak üzere yorumlanmasıdır.

Muhasebe sürecinde mali analiz yapabilmek için yaygın olarak kullanılan çeşitli analiz türleri vardır; bunların başlıcaları ve en çok kullanılanları şunlardır;

- Karşılaştırmalı Tablolar Analizi
- Dikey Analiz
- Trend Analizi
- Oran Analizi

2. Mali Tablolar Analizi

Mali Analiz, mali tablolar üzerinde yapılmaktadır. İşletmenin temel mali tabloların bilanço ve gelir tablosudur. Dolayısıyla mali analiz konusu işlenirken bilanço ve gelir tablosunu bir kez daha incelemekte yarar olacaktır.

2.1. Bilanço

Bilanço bir işletmenin belirli bir andaki mali durumunu gösteren bir tablodur. Mali durumundan kasıt; işletmenin sahip olduğu varlıklar ile varlıkların sağlandığı kaynakların parasal büyüklüğüdür.

Bilanço kalemlerinden varlıklar, DÖNEN VARLIKLAR ve DURAN VARLIKLAR olarak sınıflandırılmakta ve her sınıflamada hesap grupları ile bu hesap gruplarında yer

---

¹ Accounting Principles, Roger H.HERMANSON - James Don EDWARDS - R. F. SALMANSON, Business Publications, Inc., USA, 1983

alan hesaplar (bilanço kalemlerini) bulunmaktadır. Dolayısıyla bilanço düzenleme de kullanılan bilanço kalemleri ile hesaplar arasında bir ilişki vardır ve bilanço düzenlemeye yarayan bir hesap planı olması gerekir.

Ülkemizde Tekdüzen Muhasebe Sisteminde yer alan Tekdüzen Hesap Planı bilançoda gösterilmesi gereken tüm bilanço kalemlerini kapsamaktadır. Bu hesap planında yer alan hesapların bilanço tarihindeki hesap kalanları ile bilanço düzenlenmektedir.

Dönen Varlıklar

İşletmenin serbestçe harcayacağı eldeki ve bankadaki nakit ile bir yıl içinde paraya çevrilmesi mümkün değerlerin tamamı *dönen varlıklar* olarak adlandırılır. Dönen varlıklar; *hazır değerler, menkul kıymetler, ticari alacaklar, diğer kısa vadeli alacaklar, stoklar, gider ve gelir tahakkukları* ile *diğer dönen varlıklardan* oluşur.

Analizde dönen varlıklar toplamına *brüt çalışma sermayesi* denir. Brüt çalışma sermayesi, işletmenin peşin alışları, üretim, bakım ve onarım, satışlar gibi günlük işlemlerini yürütmesine ve kısa vadeli borçlarının ödenmesine yarar. Dolayısıyla dönen varlıklar toplamının yeterli büyüklükte ve her bilanço kaleminin yer aldığı bir birleşimde olması gerekir.

Yeterli büyüklükteki ve kalitedeki bir birleşimden oluşan dönen varlıklar ya da brüt çalışma sermayesi, işletme faaliyetlerinin verimli ve kârlı olmasını sağlar.

Miktarca az olan ve birleşimi kalitesiz olan (yani her bilanço kaleminin yer almaması) dönen varlıklar işletme faaliyetlerinin başarıyla yürütülmesine imkan vermeyecektir.

Miktarca fazla olan dönen varlıklarda atıl kalmış olarak değerlendirilir ve varlıkların verimli ve kârlı kullanılmamasına neden olacaktır.

Dönen varlıklar ticari işletmelerde duran varlıklardan fazla olması gerekirken, sanayi işletmelerinde ise az olması normal kabul edilir.

Duran Varlıklar

Bir yıldan daha fazla sürede işletme faaliyetlerinde kullanılacak, hatta bir yıldan önce paraya çevrilmesi düşünülmeyen ya da paraya çevrilmesi mümkün olmayan değerler ise *duran varlıklar* olarak adlandırılır. Duran varlıklar; *uzun vadeli ticari ve diğer alacaklar, mali duran varlıklar, maddi duran varlıklar, maddi olmayan duran varlıklar, özel tükenmeye tabi varlıklar, gelecek yıllara ait giderler ve gelir tahakkukları* ile *diğer duran varlıklardan* oluşur.

Duran varlıkların dönüşümü hemen hemen hiç yoktur; ancak varlıkların verimli kullanılmasına ve kârlılığa etkisi vardır. Yeterli bir maddi duran varlık büyüklüğü müşterilerin taleplerine kısa sürede cevap verebilecek bir kapasiteyi temsil eder. Yine iştirak ya da bağlı ortaklık gibi yapıların duran varlıklar arasında yer alması işletmenin kârlılığı neticesinde başka yatırımlara girdiğini gösterir. Uzun vadeli alacakların büyüklüğü işletmenin kârlı bir alanda ne kadar uzun vade yapabildiğini ifade eder. Ama uzun vadeli alacakların fazlalığı, işletmenin satış kabiliyetindeki yetersizliğinin bir sonucu da olabilir.

Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar

Bir yıl içinde ödenmesi gereken borçlar *kısa vadeli yabancı kaynaklar* olarak adlandırılır. Ancak bu borçların dönen varlıklardan karşılanması esastır. İşletmenin

mali borçları, ticari borçları, diğer borçları, alınan avansları, ödenecek vergi ve diğer yasal yükümlülükleri, borç ve gider karşılıkları, gelecek aylara ait gelir ve gider tahakkukları ile diğer kısa vadeli yabancı kaynakları kısa vadeli yabancı kaynaklar grubunu oluşturur.

Kısa vadeli yabancı kaynakların toplamı, karşılığı dönen varlıklar grubundan çıkacak nakit veya malları temsil eder. Bu borçların içindeki banka kredileri ile tahvilli borçlar işletmeye ayrıca faiz yükü de getirecektir.

Kısa vadeli yabancı kaynakların uzun vadeli yabancı kaynaklardan az olması beklenir. Böylece işletmedeki borçlanma maliyeti düşük, kısa vadeli borç ödeme kabiliyeti yüksek olacaktır.

Kısa vadeli yabancı kaynaklar işletmenin nakit ihtiyacının karşılanması ya da stokların kredi alınması nedeniyle doğar. Dolayısıyla bu kaynakların dönen varlıklar için harcanması da esastır. Bu kaynakların duran varlıklar için harcanması ise, geriye bir dönüşü getirmeyeceği için kısa vadeli borç ödeme kabiliyetini düşürecektir.

Net çalışma sermayesi, brüt çalışma sermaye durumundaki duran varlıklardan kısa vadeli yabancı kaynakların çıkarılması ile bulunur. Doğal olarak kısa vadeli yabancı kaynakların bir net çalışma sermayesi sağlaması açısından, dönen varlıklardan küçük olması beklenir. Böylece *işletmenin günlük faaliyetlerini sürdürebilmesi mümkündür* denilebilir.

Net çalışma sermayesi noksanı ise, duran varlıkların kısa vadeli yabancı kaynaklardan az olması durumunda ortaya çıkar. Yani duran varlıklardan kısa vadeli yabancı kaynakların çıkarılmasında bulunan sonuç negatiftir. Bu de işletmenin günlük faaliyetlerini sürdüremeyeceği anlamına gelmektedir.

İşletmenin kısa vadeli borç ödeme kabiliyetinin iyi olması her zaman için bankalardan kredi bulabilmesi ve satıcılardan kredili mal alabilmesi anlamını taşır. İşletmede bir net çalışma sermayesinin bulunması ise varlıkların verimli kullanıldığını ve faaliyetlerin kârlı olduğunu ifade etmektedir.

Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar

İşletmenin bir yıldan daha uzun vadeli borçları *uzun vadeli yabancı kaynaklar* olarak adlandırılır. Uzun vadeli yabancı kaynakların, işletmedeki duran varlıklardan çıkacak değerlerden karşılanması beklenir. İşletmenin *uzun vadeli mali borçları, ticari borçları, diğer borçları, alınan avansları, ödenecek vergi ve diğer yükümlülükleri, borç ve gider karşılıkları, gelecek yıllara ait gelir ve gider tahakkukları* ile diğer uzun vadeli yabancı kaynaklarından oluşur.

Uzun vadeli yabancı kaynaklar işletmeden çıkacak nakit ve mal teslimleri ile ödenir. Ancak bu nakit ve mal değerlerinin duran varlıkların yaratacağı katma değerlerden oluşması beklenir. Uzun vadeli banka kredileri ile tahvilleri faiz yükünü de beraberinde getirecektir.

İşletmenin uzun vadeli borçları ödeme kabiliyeti, işletmenin yatırım gücü ve kârlılığı ile ilgilidir.

Kısa ve uzun vadeli yabancı kaynakların toplamının öz kaynaklardan büyük olmaması gerekir. Öz kaynakların küçük olması her şeyden önce işletme mantığına ters

düşmektedir; işletmenin toplanan borçlar ile değil sahip ya da ortakların sermayesi ile kurulması beklenir.

Uzun vadeli yabancı kaynaklar öncelikle maddi duran varlıkların finansmanında kullanılmalıdır. Yine de uzun vadeli borçlar ile satın alınan mal ve hizmetlerde olumlu karşılır. Uzun vadeli olumlu yönü kısa vadede ödenmeyi kendisinden uzun vadede yararlanılacak olmasıdır.

Öz kaynaklar

Öz kaynaklar işletme sermayesi ile dönem kârı ve yedeklerden oluşur. Öz kaynaklar *ödenmiş sermaye, sermaye yedekleri, kâr yedekleri, dönem kârı veya zararı* kalemlerinden meydana gelmektedir.

Öz kaynaklar, işletme sahip ya da ortaklarının varlıklar üzerindeki hak sahipliğini gösterir ve faiz gibi finansman yükleri getirmez. Bir işletmede öz kaynakların kısa ve uzun vadeli yabancı kaynaklardan büyük olması en azından eşit olması beklenir. Böylece alacaklıların güvenliği de temin edilmiş olur.

Öz kaynak içinde dönem zararları ile geçmiş yıllar zararları istenmeyen kalemlerdir. Bunların büyüklüğü, o büyüklükte sermayenin yok olması anlamını taşır.

Öz kaynaklar duran varlıkların finansmanı için kullanılır. Ancak dönem kârının karşılığı dönen varlıklar arasında yer alır. Bu durum net çalışma sermayesinin oluşmasına ve kısa vadeli borç ödeme kabiliyetinin artmasına neden olur.

2. 2. Gelir Tablosu

Gelir tablosu işletmenin belirli bir faaliyet dönemindeki faaliyet sonuçlarının gösterildiği mali bir tablodur. Gelir tablosu, işletmenin belirli bir dönemde elde ettiği tüm gelirleri ile bu gelirlerin elde edilmesinde katlandığı tüm maliyet ve giderleri gösterir. İşletmenin elde ettiği dönem net kârı ya da uğradığı dönem net zararı da gelir tablosunda yer alır.

Bilanço belirli bir anı, bir başka deyişle bilanço düzenleme tarihini ifade ederken, o tarihteki bilanço hesaplarının hesap kalanlarını gösterir. Gelir tablosu ise, belirli bir dönemi ifade ederken, o dönemde işlem gören hesaplarının toplamını gösterir. Yani gelir tablosunu oluşturan hesaplar, gelir tablosunun düzenlendiği tarihte hiçbir hesap kalanı vermez.

Bilanço da olduğu gibi gelir tablosunda da Tekdüzen Muhasebe Sisteminde öngörülen Tekdüzen Hesap Planı kullanılır ve gelir tablosu bu hesap planında yer alınan gelir tablosu hesaplarına göre gruplandırılır;

Brüt Satış Kârı veya Zararı

Brüt satış kârı veya zararı, işletmenin esas faaliyet alanı ile ilgilidir ve işletmenin esas faaliyetindeki başarısını gösterir. Brüt satış kârı veya zararında, esas faaliyete ilişkin gelirlerden, bunlar için katlanılan maliyetler indirilir. Ancak daha faaliyet giderleri indirilmemiştir. Brüt satış kârı veya zararı grubunda, *brüt satışlar, satış indirimler, net satışlar* ve *satışların maliyeti* yer alır.

Brüt satış kârı veya zararı grubunda zarar oluşumu, yani maliyetlerin gelirlerden büyük olması hali olumsuz olarak değerlendirilir ve istenmeyen bir durumdur.

Faaliyet Kârı veya Zararı

Faaliyet kârı veya zararı, brüt satış kârı veya zararı ile faaliyet giderleri arasındaki farktan doğar ve işletmenin esas faaliyet alanındaki net kârını veya zararını gösterir bir sonuçtur. İşletmenin esas faaliyeti alanındaki başarısının ölçülmesi bakımından önemlidir.

Faaliyet kârı veya zararı grubunun olumlu yani kâr çıkması beklenir. Olumsuz bir sonuç olan zarar ise istenmeyen bir durum olarak değerlendirilir.

Olağan Kâr veya Zarar

İşletmenin esas faaliyeti dışındaki faaliyetlerinden elde ettiği gelir ve kârları ya da gider zararlarının eklenmesi ile bulunan sonuç olağan kâr veya zarar olarak adlandırılır. Olumlu sonuçlar kârı, olumsuz sonuçlar zararı gösterir. Tekdüzen Muhasebe Sistemine göre finansman giderleri, olağan kâr veya zararlardan ayrıca gösterilir; kâr varsa indirilmesi, zarar varsa eklenmesi söz konusudur.

Olağan kâr veya zarar, işletmenin kârlılığını belirlemede önemli bir rol oynar. Özellikle faaliyet zararı varken olağan kârın çıkması ya da faaliyet kârı varken olağan zararın çıkması işletmenin esas faaliyetleri dışındaki faaliyetlerden etkilendiğini gösterir. Faaliyet zararı varken olağan kârı oluşması işletmenin esas faaliyet alanı dışındaki alanlara yöneldiğine, faaliyet kârı varken olağan zararın oluşması ise işletmenin esas faaliyeti dışındaki faaliyetlerinde etkin ve verimli olmadığına işaret eder.

Dönem Kârı veya Zararı

İşletmenin esas faaliyetleri ile esas faaliyetleri dışında oluşabilecek olağandışı gelir ve kârları ile gider ve zararlarından daha önce söz etmiştik. Dönem kârı veya zararı, işletmenin olağan kâr veya zararına, olağandışı gelir ve kârların eklenmesi ya da olağandışı gider ve zararların düşülmesi ile bulunur.

Bu sonuç işletmenin faaliyet döneminin kârlı ya da zararlı olarak kapattığını gösterir. Dönem kârı veya zararı çoğunlukla faaliyet kârı veya zararı ile azınlıkla olağan kâr veya zarardan oluşmalıdır. Olağandışı kâr veya zarar oluşumu normal bir faaliyet döneminde hiç beklenmeyen sonuçlar olduğu için mümkün olduğu kadar küçük olması gerekir.

Dönem kârının faaliyet kârı ya da olağan kârdan oluşması, dönem kârının devamlı olacağını, olağandışı kârdan oluşması ise devamlı olmayacağı anlamına gelir.

Dönem zararının faaliyet zararı ya da olağan zarardan oluşması işletmenin esas faaliyet alanında ya da piyasa şartlarında olumsuz şartlar olduğunu, etkin ve verimli çalışmadığı, keyfi ve kötü yönetildiği gibi anlamlara gelir. Dönem zararının olağandışı zarardan oluşması, arızı olması nedeniyle normal karşılanabilir.

Dönem Net Kârı veya Zararı

Gelir tablosundaki dönem kârı veya zararı, elde edilen kârdan ayrılan vergi ve diğer yasal yükümlülükler karşılığı sonrası net kârı veya zararı gösterir. Kârlı sonuçlardan vergi ayrılırken, zararlı sonuçlardan vergi ayrılmaz. Gelir tablosunun bir sonucunu gösteren dönem net kârı veya zararı aynı zamanda bilançoya aktarılacak dönem net kârı veya zararını da gösterir.

3. Mali Analiz Teknikleri

3. 1. Karşılaştırmalı Mali Tablolar Analizi

İşletmenin birbirini izleyen dönemlerindeki mali tabloların karşılaştırılarak, kalemlerin dönemler arasında gösterdikleri değişmelerin analizine *karşılaştırmalı tablolar analizi* denir. Mali tablo kalemleri izleyen dönemlerde artış ya da azalış şeklinde değişme göstermektedir.

Karşılaştırmalı mali tablolar analizi işletmenin mali tablolarının dönemler itibariyle değişmelerini analiz edilerek gösterdiği gelişmeyi incelemeyi sağlar. Muhasebenin süreklilik kavramı gereği yıllar itibariyle gösterdiği gelişmenin incelenmesi sadece işletmenin kendi faaliyetleri ile ilgilidir. Diğer işletmeler ile bir karşılaştırma söz konusu olmamaktadır. Dolayısıyla *yatay analiz* olarak da adlandırılmaktadır.

Karşılaştırmalı Mali Tabloların Hazırlanması

Karşılaştırmalı mali tablolar cari dönemin bilançosunun ve gelir tablosunun bir önceki dönemleriyle karşılaştırılması şeklinde hazırlanır. Karşılaştırmalı mali tablolar analizi için hazırlanacak mali tablolarda ele alınacak dönem kadar sütun bulunur. Bundan başka artış ve azalış içinde sütunlar açılır. Artış ve azalışlar yüzde yöntemine göre hesaplanır.

Örnek

X işletmesinin 1998, 1999 ve 2000 yıllarına ait bilanço kalemlerinden Hazır Değerler, Menkul Kıymetler ve Ticari Alacaklar değerleri aşağıda verilmiştir, buna göre işletmenin Karşılaştırmalı Mali Tablolarını hazırlayınız.

Bilanço Kalemleri	1 9 9 8	1 9 9 9	2 0 0 0
Hazır Değerler	1.000	1.500	500
Menkul Kıymetler	0	400	200
Ticari Alacaklar	0	300	600

Böyle bir örnekte öncelikle hangi yıl ile hangi yılın karşılaştırılacağına karar verilmesi gerekir. Örneğimizde yılları birbiriyle karşılaştıracağımız varsayalım; yani 1998 yılını 1999 yılı ile, 1999 yılını da 2000 yılı ile karşılaştıralım.

İkinci olarak karşılaştırılacak yıllar arasındaki değişimler tespit edilir ve artış ya da azalış olarak gösterilir.

Üçüncü olarak bu artış ve azalışlar yüzde olarak hesaplanır. Yüzde cinsinden hesaplanacak farkların bulunmasında şu formül kullanılır;

$$\frac{\pm Fark \times 100}{m} = \pm \%$$

(*m* : karşılaştırılan iki yıldan ilkinin tutarı)

Örneği buna göre çözersek;

$$\text{Hazır Değerler (1998 – 1999)} : \frac{+ 500 \times 100}{1000} = +\%50$$

$$\text{Hazır Değerler (1999 – 2000)} : \frac{-1000 \times 100}{1500} = -\%33.33$$

$$\text{Menkul Kıymetler (1998 – 1999)} : \frac{-400 \times 100}{0} = 0$$

$$\text{Menkul Kıymetler (1999 – 2000)} : \frac{-200 \times 100}{400} = -\%50$$

$$\text{Ticari Alacaklar (1998 – 1999)} : \frac{-300 \times 100}{0} = 0$$

$$\text{Ticari Alacaklar (1999 – 2000)} : \frac{-300 \times 100}{300} = -\%100$$

Yaptığımız hesaplamalardan sonra karşılaştırmalı mali tablomuzu hazırlayalım;

<u>Bilanço Kalemleri</u>	<u>1 9 9</u>	<u>1 9 9</u>	<u>2 0 0</u>	<u>A r t ı Ő v e y a A z a l ı Ő</u>			
				<u>(± Fark)</u>	<u>(± %)</u>	<u>98 – 99</u>	<u>99 – 00</u>
Hazır Değerler	1.000	1.500	500	+500	-1.000	+50	-33.33
Menkul Kıymetler	0	400	200	+400	-200	-	-50
Ticari Alacaklar	0	300	600	+300	+300	-	+100

Karşılaştırmalı Mali Tabloların Yorumlanması

Karşılaştırmalı mali tabloların yorumunda, ele alınan bilanço ya da gelir tablosu kalemlerindeki artış ya da azalışlar fark ve yüzde olarak bulunur ve karşılaştırmalı mali tablo hazırlanır. Hazırlanan mali tablonun yorumu, neden ve sonuç ilişkisine dayanmalıdır; bir kalemin artış ya da azalışı ilişkili diğer kalemlere veya işletmenin yönetim ve kararları olabilir. Bu nedenle öncelikle değişme nedenlerinin tespit edilmesi gerekir;

DEĞİŞME NEDENLERİNİN TESPİT EDİLMESİ

Karşılaştırmalı bilançolarda önce varlıklar, sonra da kaynaklar incelenir. Varlıklar ve kaynaklardaki gruplar ve bu grupları oluşturan kalemler ele alınır. Bu grupları oluşturan kalemler ve grupların toplamlarındaki değişmelerin nedenleri araştırılır.

Karşılaştırmalı bilançolarda bir kalemin deęiŐmesi gelir tablosu kalemlerine de bağlı olabilir. Dolayısıyla gelir tablosundaki değişmelerinde incelenmesi gerekir.

Bulunan nedenler ile tespit edilen değişmeler karşılaştırılarak değişmeler işletme aÇısından açıklanmaya çalışılır. Yukarıda örnekte ticari alacaklardaki değişim işletmenin ilk yılda kredili satış yapmaz iken ikinci yılda kredili satışlara ağırlık verdiğini, üçüncü yılda daha artan kredili satışlar nedeniyle Hazır Değerlerin azaldığı gibi bir aŐıklama yapılabilir.

3. 2. Dikey Analiz

Dikey analiz bir işletmenin bilanço ya da gelir tablosundaki kalemlerin kendi grupları ve genel toplam içerisinde ne kadarlık bir yüzdeye sahip olduğunun tespiti ile yorumlanmasına denir. Yatay analiz olarak da adlandırılan karşılaştırmalı mali tablolar analizinde mali tabloda seçilen kalemlerin yıllar itibariyle değişimi gözlenirken, dikey analizde bir yıla ait mali tablonun kalemlerinin nasıl bir yüzde dağılımı gösterdikleri gözlenerek bir yoruma ulaşılmaya çalışılır.

Dolayısıyla dikey analizin amacı işletmenin tek bir dönemdeki mali durumunun ve faaliyet sonuçlarının incelenmesidir. Yatay analizde yıllar itibariyle değişimin gözlenmesi dinamik bir analizi oluştururken, dikey analiz bir tek yılın incelenmesi nedeniyle statik analiz olarak adlandırılabilir. Dikey analiz çoğu kez yüzde yönetim ile analiz olarak da ifade edilir.

Bilançolarda Dikey Yüzdelerin Belirlenmesi

Dikey Yüzdelerin belirlenmesinde mali tablo kalemlerinin grup toplamı ya da genel toplamı içindeki yüzdelerin bulunması esastır.

GRUP TOPLAMINA GÖRE DİKEY ANALİZ

Bilanço kalemlerinin grup toplamına göre yüzdelerinin belirlenmesinde şu formül kullanılır;

$$\text{Grup Toplamına Göre Dikey Yüzde} = \frac{g \times 100}{G}$$

g : Bilanço kaleminin tutarı

G : Kalemin ait olduğu grup tutarı

GENEL TOPLAMA GÖRE DİKEY ANALİZ

Bilanço kalemlerinin grup toplamına göre yüzdelerinin belirlenmesinde şu formül kullanılır;

$$\text{Grup Toplamına Göre Dikey Yüzde} = \frac{g \times 100}{Y}$$

g : Bilanço ya da Gelir Tablosu kaleminin tutarı

Y : Bilançoda varlıklar ya da kaynaklar toplamı

Örnek

X İşletmesinin 2000 yılına ait bilançosunun dönen varlıklar kalemleri ile varlıklar tutarları aşağıdaki gibidir; buna göre işletmenin dikey yüzdelerini bulunuz;

V a r l ı k l a r	2 0 0 0
<i>I.DÖNEN VARLIKLAR</i>	
Hazır Değerler	5.000
Menkul Kıymetler	1.000
Ticari Alacaklar	14.000
<i>DÖNEN VARLIKLAR TOPLAMI</i>	<i>20.000</i>
VARLIKLAR TOPLAMI	50.000

Örnekte verilen bilanço unsurlarının değerlerinin grup ve genel toplam içindeki yüzdelerini formüllere göre hesaplarız;

	Grup Toplamı %	Genel Toplam %
Hazır Değerler :	$\frac{gx100}{G} = \frac{5000x100}{20000} = \%25$	$\frac{gx100}{Y} = \frac{5000x100}{50000} = \%10$
Menkul Kıymetler :	$\frac{gx100}{G} = \frac{1000x100}{20000} = \%5$	$\frac{gx100}{Y} = \frac{1000x100}{50000} = \%2$
Ticari Alacaklar :	$\frac{gx100}{G} = \frac{14000x100}{20000} = \%70$	$\frac{gx100}{Y} = \frac{14000x100}{50000} = \%28$

Bulunan yüzde miktarları ile mali tablo düzenlenir;

<u>V a r l ı k l a r</u>	<u>2 0 0 0</u>	<u>Grup Toplamı</u>	<u>Genel Toplam</u>
<i>I.DÖNEN VARLIKLAR</i>			
Hazır Değerler	5.000	% 25	% 10
Menkul Kıymetler	1.000	% 5	% 2
Ticari Alacaklar	14.000	% 70	% 28
<i>DÖNEN VARLIKLAR TOPLAMI</i>	<i>20.000</i>	<i>%100</i>	<i>% 40</i>
VARLIKLAR TOPLAMI	50.000		%100

Gelir Tablosunda Dikey Yüzdeler

Gelir tablosunda dikey yüzdelerin belirlenmesinde ise her bir kalemin tutarı Net Satışlar tutarına oranlanarak bulunur. Gelir Tablosunda dikey yüzdelerin bulunmasında Net Satışların tutarı 100 olarak kabul edilmektedir. Buna göre kullanılacak formül ise şöyle gösterilebilir;

$$\text{Dikey Yüzde} = \frac{gx100}{S}$$

g : Gelir Tablosu kaleminin tutarı

S: Net Satışlar tutarı

Örnek

X İşletmesinin 2000 yılı Gelir Tablosu aşağıdaki gibidir, Gelir Tablosu kalemlerinin dikey yüzdelerini bulunuz.

<u>K a l e m l e r</u>	<u>2 0 0 0</u>
Brüt Satışlar	15.500
Satış İndirimleri (-)	500
NET SATIŞLAR	15.000
Satışların Maliyeti (-)	7.500
BRÜT SATIŞ KÂRI	7.500
Faaliyet Giderleri (-)	2.500
FAALİYET KÂRI	5.000
Diğer Faaliyetlerden Olağan Kârlar	1.000
OLAĞAN KÂR	6.000

Verilen gelir tablosu kalemleri ile grupları Net Satışlara oranlanarak yüzdeler hesaplanır;

	<u>Net Satışlar %</u>
Brüt Satışlar :	$\frac{gx100}{S} = \frac{15500x100}{15000} = \% 103.33$
Satış İndirimleri (-) :	$\frac{gx100}{S} = \frac{500x100}{15000} = \% 3.33$
NET SATIŞLAR :	$\frac{gx100}{S} = \frac{15000x100}{15000} = \% 100$
Satışların Maliyeti (-) :	$\frac{gx100}{S} = \frac{7500x100}{15000} = \% 50$
BRÜT SATIŞ KÂRI :	$\frac{gx100}{S} = \frac{7500x100}{15000} = \% 50$
Faaliyet Giderleri (-) :	$\frac{gx100}{S} = \frac{2500x100}{15000} = \% 16.67$
FAALİYET KÂRI :	$\frac{gx100}{S} = \frac{5000x100}{15000} = \% 33.33$
Diğer Faaliyetlerden Olağan Kârlar :	$\frac{gx100}{S} = \frac{1000x100}{15000} = \% 6.67$
OLAĞAN KÂR :	$\frac{gx100}{S} = \frac{6000x100}{15000} = \% 40$

Bulunan sonuçlar gelir tablosunda açılacak bir sütuna yerleştirilir;

<u>K a l e m l e r</u>	<u>2 0 0 0</u>	<u>%</u>
Brüt Satışlar	15.500	103.33
Satış İndirimleri (-)	500	3.33
NET SATIŞLAR	15.000	100.00
Satışların Maliyeti (-)	7.500	50.0
BRÜT SATIŞ KÂRI	7.500	50.0
Faaliyet Giderleri (-)	2.500	16.67
FAALİYET KÂRI	5.000	33.33
Diğer Faaliyetlerden Olağan Kârlar	1.000	6.67
OLAĞAN KÂR	6.000	40.00

Bilançoların Yorumlanması

Dikey yüzdelerle ifade edilmiş bir bilançonun kalemleri, grup ve genel toplam içerisindeki büyüklüklerine, içinde bulunduğu grubun özelliklerine, işletmenin türüne göre yeterli olup olmadığına bakılarak araştırılır. Bir hesap grubu tek başına işletmenin mali durumunu gösteremeyeceği için diğer gruplarla olan ilişkisine göre değerlendirilmelidir. Bu değerlendirmede üç yapı incelenir;

- Varlık dağılımının incelenmesi,
- Kaynak dağılımının incelenmesi,

- Varlık – Kaynak ilişkisinin incelenmesi.

Varlıkların dağılımında önce grup toplamlarının varlıklar toplamına olan oranı ele alınır. Ticaret işletmelerinde dönen varlıkların yüzdesinin duran varlıkların yüzdesinden fazla olması beklenir. Sanayi işletmelerinde ise duran varlıkların yüzdesinin dönen varlıklar yüzdesinden fazla olması gerekir.

Varlıkların dağılımında ikinci olarak her grubun kendi grup toplamına olan oranları incelenir. Dönen varlıkların satış, borç ödeme ve üretime gönderme açısından gerekli unsurları yeteri kadar içermesi beklenirken, duran varlıkların ise ticaret veya üretim işletmelerinin durumuna göre yeterli kalemlerden oluştuğuna bakılır. Aksi halde atıl değerler ya da yetersiz duran varlıklardan söz edilir. Bu durumda işletmede yetersiz iş hacmi ve düşük kârlılık olacaktır.

Kaynak dağılımında kısa ve uzun vadeli yabancı kaynaklar ile öz kaynakların kaynak toplamına olan oranları ele alınır. Öz kaynakların kısa ve uzun vadeli kaynaklar toplamının yüzdesini aşması beklenir. Dolayısıyla en fazla öz kaynakların yüzdesi olması gerekir. Yine uzun vadeli kaynakların kısa vadeli kaynaklardan daha fazla olması gerekir. Bu durumda alacaklıların güven içinde olmasından, işletmenin sahip ya da ortaklarının varlıklar üzerinde daha fazla hak ve söz sahibi olmasından, faiz yükünün fazla olmayacağından söz edilebilir.

Kaynakların dağılımının incelenmesine ikinci olarak öz kaynaklar grubunu oluşturan kalemlerin kendi grup kalemlerine olan oranları ele alınır. Sermaye, dönem net kârı ve yedeklerin oranı incelenir. Dönem net kârı ve yedeklerin varlığı oto finansmanın varlığını yani faiz yükü olmadan kaynak temininin mümkün olduğunu göstermesi açısından önemlidir.

Varlık – Kaynak ilişkisinin incelenmesinde varlıklar ile kaynaklar arasında ilişkiler kurulur. Dönen varlıklar grubunun finansman kaynağı olarak kısa vadeli yabancı kaynaklar gösterilir. Dolayısıyla dönen varlıklar grubunun yüzdesi ile kısa vadeli kaynaklar grubunun yüzdesi karşılaştırılır. Eğer dönen varlıkların yüzdesi kısa vadeli yabancı kaynakların yüzdesinden fazla ise işletmenin net çalışma sermayesinin varlığından ve yüksek borç ödeme kabiliyetinden söz edilir.

Dönen varlıkların yüzdesi kısa vadeli yabancı kaynakların yüzdesinden küçükse, kısa vadeli yabancı kaynakların dönen varlıkları finanse ettikten sonra duran varlıklarında finanse ettiği ortaya çıkar. Bu durumda net çalışma sermayesinin noksanlığından söz edilir. Net çalışma sermayesinin noksanlığı dönen varlıkların kısa vadeli borçları ödemeye yetmediği anlamına gelir.

Varlık – Kaynak ilişkisinin incelenmesinde ikinci olarak duran varlıklar ile öz kaynaklar incelenir. Duran varlıkların finansmanında öz kaynaklar ile uzun vadeli borçların kullanılması esastır. Öz kaynaklar ile uzun vadeli yabancı kaynakların yüzdelerinin toplamının duran varlıkların yüzdesinden büyük olması gerekir. Yani öz kaynaklar ile yabancı kaynaklar toplamı duran varlıkların finansmanına yettiği gibi dönen varlıkların finansmanına da yetmektedir.

Varlık – Kaynak ilişkisinin incelenmesinde üçüncü olarak dönen varlıklar grubu ile kısa vadeli yabancı kaynakları grubunu oluşturan kalemlere bakılır. Dönen varlıkların kısa vadeli yabancı kaynaklardan büyük olması yeterli değildir; aynı zamanda nakit ve

mal şeklinde ödenecek kısa vadeli borçları, müşteri isteklerini ve üretim kapasitesini karşılayacak çeşitlilikte bilanço kalemlerini de içermesi gerekir.

Gelir Tablosunun Yorumlanması

Gelir tablosu kalemleri, net satış tutarlarının 100 kabul edilmesi esasına göre yüzdelenir. Her kalemin net satışlara oranı, hasılat ve kârlılık açısından incelenir.

Hasılat kalemi 100 rakamına yakın olmalıdır. Yoksa yüksek oranda satış indirimleri söz konusudur.

Bir kâr kalemi kendisinden sonra gelen gider ve zararları karşıladıktan sonra dönem kârına da katkıda bulunabilmelidir. Dönem kârına yapılan katkının büyüklüğü o kâr kaleminin dönem kârı içindeki yeri ve önemini gösterir.

Dönem kârının daha çok esas faaliyet alanındaki kârlardan oluşması beklenir. Dolayısıyla işletmenin sahip ya da ortaklarına kâr dağıtımını yapabilmesi mümkün hale gelir ve işletmede yeterli oto finansmandan söz edilir.

Dönem kârı yüzdeleri başka işletmelerle ya da işletmenin bulunduğu sektör ortalamaları ile karşılaştırılması ile yeni yorumlar elde edilebilir.

3. 3. Trend Analizi

Bir işletmenin aralarında ilişki olan mali tablo kalemlerinin uzun sürede gösterdikleri eğilimleri karşılaştırmak suretiyle yapılan incelemeye trend analizi denir. Böylece işletmenin uzun süredeki başarısı, uygun yatırım kararları alıp almadığı, uygun finansal kaynaklar kullanıp kullanmadığı, varlıklarını verimli ve etkin kullanıp kullanmadığı gibi yorumlar yapılabilir.

Trend analizi, birbirini izleyen 8-10 yıllık bilanço ve gelir tablosuna veya aralarındaki ilişki incelenmek istenen mali tablo kalemlerine uygulanır.

Trend Yüzdelerine Göre Tabloların Hazırlanması

Trend analizi yapılabilmesi için bilanço ve gelir tablosu kalemlerinin ele alınan yıllar itibarıyla trend (eğilim yüzdeleri) hesaplanır. Bunun için ele alınan yıllardan işletmenin mali durumu ve faaliyet sonuçları bakımından en normal sayılabilecek yıl baz olarak kabul edilir.

Baz yılın kalemleri 100 kabul edilir ve her kalemin diğer yıllardaki tutarları aynı kalemin baz yıldaki tutarına oranlanır. Bu oranlama işleminde şu formül kullanılır;

$$N = \frac{t \times 100}{T}$$

N : Eğilim yüzdesi

t : Kalemin incelenen yıldaki tutarı

T : Kalemin baz yıldaki tutarı

Eğilim yüzdelerinin hesaplanmasında bilanço ve gelir tablosu için aynı yöntem kullanılır. Baz yılda rakamı olmayan bir kalemin diğer yıllar için eğilim yüzdeleri olamaz.

Örnek

X İşletmesi 1993-1994-1995-1996-1997-1998-1999-2000

Tarihli Bilançoları (1.000.000.-TL)

AKTİF	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
I. DÖNEN VARLIKLAR								
Hazır Değerler	350.000	400.000	450.000	400.000	380.000	360.000	350.000	420.000
Menkul Kıymetler	20.000	20.000	50.000	50.000	50.000	100.000	100.000	50.000
Ticari Alacaklar	300.000	350.000	320.000	380.000	450.000	600.000	670.000	750.000
Stoklar	600.000	520.000	650.000	660.000	680.000	700.000	850.000	730.000
Diğer Dönen Varlıklar	5.000	5.000	4.500	4.000	6.000	5.000	8.000	10.000
Toplam	1.275.000	1.295.000	1.474.500	1.494.000	1.566.000	1.765.000	1.978.000	1.980.000
	0	0	0	0	0	0	0	0
II. DURAN VARLIKLAR								
.....	...	...	...	...	...	...	...	...
.....	...	...	...	...	...	...	...	...
.....	...	...	...	...	...	...	...	...
AKTİF TOPLAMI	1.320.000	1.650.000	1.730.000	1.850.000	1.990.000	2.050.000	2.300.000	2.275.000
	0	0	0	0	0	0	0	0

Yukarıdaki bilanço kalemlerinin eğilim yüzdelerinin bulunması için 1993 yılını baz olarak seçelim ve daha önce verdiğimiz formüle göre bilanço kalemlerinin eğilim yüzdelerini bulalım. Örnek olarak 1994 yılının Hazır Değerler tutarının eğilim yüzdesi şöyle bulunacaktır;

$$N = \frac{t \times 100}{T} = \frac{400000 \times 100}{500000} = 80$$

Tüm bilanço kalemlerinin eğilim yüzdeleri bulunduğundan sonra trend yüzdeleri ile ifade olunmuş bilançolara ilişkin tabloyu düzenleyebiliriz;

*X İşletmesinin Trend Yüzdeleri ile İfade Olunmuş
1993-1994-1995-1996-1997-1998-1999-2000 Tarihli Bilançoları
(1993=100)*

AKTİF	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
I. DÖNEN VARLIKLAR								
Hazır Değerler	100	114	129	114	109	103	100	120
Menkul Kıymetler	100	100	250	250	250	500	500	250
Ticari Alacaklar	100	117	107	127	150	200	223	250
Stoklar	100	87	108	110	113	117	142	122
Diğer Dönen Varlıklar	100	100	90	80	120	100	160	200
Toplam	100	102	116	117	123	138	155	155
II. DURAN VARLIKLAR								
.....	...	...	...	...	...	...	...	...
.....	...	...	...	...	...	...	...	...
.....	...	...	...	...	...	...	...	...
AKTİF TOPLAMI	100	125	131	140	151	155	174	172

Örnek

X İşletmesinin son 8 yıldaki bazı gelir tablosu kalemleri aşağıdaki gibidir;

*X İşletmesi 1993-1994-1995-1996-1997-1998-1999-2000
Dönemleri Gelir Tablosları (1.000.000.-TL)*

AKTİF	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Brüt Satışlar	350.000	400.000	410.000	450.000	490.000	540.000	650.000	700.000
Satış İndirimleri (-)	1.000	1.200	1.100	1.300	1.300	1.450	1.500	1.750
Net Satışlar	349.000	398.800	408.900	448.700	488.700	538.550	648.500	698.250
Satışların Maliyeti (-)	250.000	260.000	278.000	310.000	350.000	380.000	440.000	420.000
Brüt Satış Kârı	99.000	138.800	130.900	138.700	138.700	158.550	208.500	278.250
Faaliyet Giderleri (-)	19.000	18.500	30.000	35.000	34.000	45.000	50.000	68.000
Faaliyet Kârı	80.000	120.300	100.900	103.700	104.700	113.550	158.500	210.250

.....
 .....
 .....

Yukarıdaki gelir tablosu kalemlerinin eğilim yüzdelerinin bulunması için 1993 yılını baz olarak seçelim ve bilanço örneğinde olduğu gibi eğilim yüzdelerini bulalım. Örnek olarak 1994 yılının Brüt Satışlar tutarının eğilim yüzdesi şöyle bulunacaktır;

$$N = \frac{t \times 100}{T} = \frac{400000 \times 100}{350000} = 114.2$$

Tüm gelir tablosu kalemlerinin eğilim yüzdeleri bulunduktan sonra trend yüzdeleri ile ifade olunmuş gelir tablolarını, bilanço örneğinde olduğu gibi düzenleyebiliriz;

*X İşletmesinin Trend Yüzdeleri ile İfade Olunmuş
 1993-1994-1995-1996-1997-1998-1999-2000 Dönemleri Gelir Tabloları
 (1993=100)*

AKTİF	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Brüt Satışlar	100	114	117	129	140	154	186	200
Satış İndirimleri (-)	100	120	110	130	130	145	150	175
Net Satışlar	100	114	117	129	140	154	186	200
Satışların Maliyeti (-)	100	104	111	124	140	152	176	168
Brüt Satış Kârı	100	140	132	140	140	160	211	281
Faaliyet Giderleri (-)	100	97	158	184	179	237	263	357
Faaliyet Kârı	100	150	126	130	131	131	142	263
.....	.....	.....	.....	.....	.....	.....	.....	.....
.....	.....	.....	.....	.....	.....	.....	.....	.....
.....	.....	.....	.....	.....	.....	.....	.....	.....

Trend Yüzdelerine Göre Hazırlanmış Tabloların Yorumu

Kalemlerin eğilimlerinin karşılaştırılmasında, her kalemin gösterdiği eğilimin belirlenerek eğilimler arasındaki farklılıklar ortaya konur.

Eğilim yüzdelerindeki 100'ün altındaki rakamlar azalışı, 100'ün üstündeki rakamlar ise artışı göstermektedir.

Trend analizinde birbiriyle ilişkisi olan kalemlerin belirli bir zaman aralığı içerisinde gösterdikleri eğilimlerin birlikte alınması esastır.

Aralarında ilişki bulunan kalemlerin eğilimlerinin yorumlanmasında;

- Kalemlerin eğilimleri karşılaştırılır,
- Kalemlerin eğilimlerinin etkileşimi araştırılır,
- Etkileşim sonuçları belirlenir.

Kalemlerin eğilimlerinin karşılaştırılmasında; ele alınan yıllar içerisinde yüzdelerin artış veya azalışı yönünde en çok ağırlıkta olanı belirlenir. Eğer yüzdeler aynı seyri gösteriyorsa o kalemin eğilimi yok demektir. Kalemler aynı yönde ya da farklı yönde eğilim gösterebilir veya hız bakımından farklılıklar gösterebilir.

Kalemlerin eğilimlerinin etkileşiminin araştırılmasında; ele alınan kalemlerin birbiriyle olan ilişkilerine bakılır. Stoklar ile satışlar, stoklar ile ticari borçlar, ticari alacaklar ile kasa ve banka, üretim işletmelerinde maddi duran varlıklar ile stoklar (veya üretim) ilişkileri en çok kullanılan ilişkilerdir. Bu ilişkiden hareketle bir kalemdeki eğilimin diğer kalemin eğilimine neden ve ne yönde etki ettiği araştırılır. Örneğin stoklardaki azalışlar, satışlarda da azalışa neden olmuş mu? Gibi bağlantılar kurulur.

Etkileşim sonucunun belirlenmesinde; bir kalemin eğiliminin diğer kalem eğilimine olan etki nedenine ve yönüne bakılarak bunun işletmenin bugünkü mali durumu ile faaliyet sonuçları bakımından neyi ifade ettiğinin tespiti ve aynı şartlarda gelecek için bir tahminde bulunulur. Örneğin stoklardaki azalışlar, satışlardaki azalışa neden olmuşsa, brüt satış kârı ne olmuştur? sorusu bize sonucun belirlenmesini sağlayacaktır.

Bulunan neden-sonuç ilişkisi işletmenin lehine ise yorum olumlu, aleyhine ise yorum olumsuz olacaktır.

Aralarında İlişki Bulunan Kalemler

Trend analizi, birbiriyle ilişkili olan kalemlerin eğilimlerinin karşılaştırılması esasına dayanmaktadır. Dolayısıyla birbiriyle ilişkisi olan kalemlerin seçilmesinde birbirini doğrudan doğruya etkileyen kalemler seçilmelidir. Örneğin satışlar kalemi ile kasa veya ticari alacaklar kalemi arasındaki ilişki birbirini etkileyen ilişkiye dayanır. Zira satışlar ya peşin olacak kasa kaleminin artışına neden olacaktır ya da kredili olacak ticari alacaklar kaleminin artışına neden olacaktır.

Trend analizinde en çok kullanılan ilişkili kalemler şöyle sıralanabilir;

- Stokların eğilimi ile satışların eğilimini karşılaştırma,
- Ticari alacakların eğilimi ile net satışların eğilimini karşılaştırma,
- Dönen varlıkların eğilimi ile satışların eğilimini karşılaştırma,
- Dönen varlıkların eğilimi ile kısa vadeli yabancı kaynakların eğilimini karşılaştırma,
- Stokların eğilimi ile ticari borçların eğilimini karşılaştırma,
- Maddi duran varlıkların eğilimi ile satışların eğilimini karşılaştırma,
- Maddi duran varlıkların eğilimi ile öz kaynakların eğilimini karşılaştırma,
- Yabancı kaynakların eğilimi ile öz kaynakların eğilimini karşılaştırma,
- Net satışların eğilimi ile satışların maliyetinin eğilimini karşılaştırma,
- Brüt satışların eğilimi ile net satışların eğilimini karşılaştırma,
- Brüt satış kârının eğilimi ile faaliyet giderlerinin eğilimini karşılaştırma.

3. 4. Oran Analizi

Bir işletmenin bir döneme ait mali tablolarında yer alan kalemler arasında matematiksel ilişki kurularak bulunan oranların incelenmesiyle yapılan analize *oran analizi* denir.

Oran analizi, diğer analiz tekniklerinden farklı olarak, mali tabloların bütününe uygulanmakta ve mali tabloların bünyesinde gizli bulunan kalemler arası ilişkilerin ortaya çıkarılmasını sağlamakta ve mali tabloların daha kolay ve daha iyi anlaşılmasını sağlamaktadır.

Oran analizinin en büyük özelliği incelenmek istene bir tek konuda bile uygulanabilir olmasındadır.

Oran analizinin amacı, işletmenin borç ödeme gücünü, varlıkların verimliliğini, yabancı kaynak kullanımını ve kârlılığını ölçmektir.

Uygulamada en çok kullanılan oran analizleri şunlardır;

- Likitide Oranları,
- Mali Oranlar,
- Faaliyet Oranları,
- Kârlılık Oranları.

Likitide Oranları

Likitide oranları, işletmenin kısa vadeli borç ödeme gücünü ölçmeye yarar. Bunun için dönen varlıkların toplamı ya da kalemleri ile kısa vadeli yabancı kaynaklar arasında çeşitli ilişkiler kurulur;

- Cari Oran,
- Asit-test Oranı,
- Hazır Değerler Oranı,
- Stokların Net Çalışma Sermayesine Oranı.

CARİ ORAN

Cari oran, dönen varlıklar ile kısa vadeli yabancı kaynaklar arasındaki ilişkiyi gösterir. Başka bir deyişle, cari oran, işletmenin her bir liralık kısa vadeli borcuna karşılık kaç liralık dönen varlığı olduğunu göstermektedir.

Cari oran, dönen varlıklar toplamı kısa vadeli yabancı kaynaklar toplamına oranlanarak hesaplanır;

$$\text{Cari Oran} = \frac{DV}{KVYK}$$

DV : Dönen Varlıklar

KVYK : Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar

Enflasyon ortamında fiyat yükselmeleri ve dönen varlıkların değer kaybetmesi ihtimalleri dikkate alınarak cari oranın 2/1 olması genel kabul görmüştür.

Cari oranın 2/1'den büyük olması işletmenin ihtiyacından fazla dönen varlığa sahip olduğunu, oranın bundan biraz küçük olması net çalışma sermayesinin yetersiz olduğunu gösterir.

ASİT-TEST ORANI

Asit Test Oranı, işletmenin her bir liralık kısa vadeli borcuna karşılık, stoklar hariç olmak üzere, kaç liralık borcu olduğunu gösterir.

$$\text{Asit-Test Oranı} = \frac{DV - \text{Stoklar}}{KVYK}$$

DV : *Dönen Varlıklar*
KVYK : *Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar*

Asit Test Oranının 1/1 olması genel kabul görmüştür.

1/1 ve 1/1'in üzerindeki oranlar işletmenin kısa vadeli borç ödeme gücünün iyi, 1/1'in altındaki oranlar işletmenin kısa vadeli borç ödeme gücünün zayıf olduğunu gösterir.

HAZIR DEĞERLER ORANI

Hazır Değerler Oranı, işletmenin her bir liralık kısa vadeli borcuna karşılık elinde kaç liralık nakit ve nakit benzeri değer bulunduğunu gösterir.

$$\text{Hazır Değerler Oranı} = \frac{HD}{KVYK}$$

HD : *Hazır Değerler Oranı*
KVYK : *Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar*

Hazır Değerler Oranının 1/1 olması genel kabul görmüştür.

1/1'in üzerindeki oranlar işletmenin borç ödeme gücünü gösterirken aynı zamanda paranın çalıştırılmadığı anlamına da gelir. 1/1'in altındaki oranlar ise yine borç ödeme gücünü gösterirken, yapılacak yorumun satışların iyi olup olmamasına ve alacakların tahsil kabiliyetine göre olumlu veya olumsuz olması öngörülür.

Oranın çok düşük çıkması işletmenin likit sıkıntısı çektiği anlamına da gelmektedir.

STOKLARIN NET ÇALIŞMA SERMAYESİNE ORANI

Net Çalışma Sermayesi, dönen varlıkların kısa vadeli yabancı kaynakları aşan kısmıdır ve işletmenin günlük faaliyetlerini sürdürmeye yarar.

Stokların Net Çalışma Sermayesine Oranı, stoklar ile net çalışma sermayesi arasındaki ilişkiyi gösterir. Bu ilişki stokların net çalışma sermayesi içinde işgal ettiği yer bakımından kurulur ve şu şekilde hesaplanır;

$$\text{Stokların Net Çalışma Sermayesine Oranı} = \frac{\text{Stoklar} \times 100}{N\check{C}S}$$

N\check{C}S : *Net Çalışma Sermayesi*

Net Çalışma Sermayesi dönen varlıkların kısa vadeli yabancı kaynakları aşan kısmı olmakla zaten işletmenin kısa vadeli borç ödeme gücüne sahip olduğunun bir göstergesi durumundadır. Bu arada bulunacak oran, stokların net çalışma sermayesinin yüzde kaçını oluşturduğunu gösterir.

Oranın yüksek çıkması net çalışma sermayesinin büyük bir kısmının stoklara bağlı olduğunu, düşük çıkması net çalışma sermayesinin içinde stokların az ve başka dönen varlık kalemlerinin daha çok bulunduğunu ifade eder.

Net çalışma sermayesinin aşırı derecede stoklara bağlanmış olması, işletmenin peşin alışlar yapmasını ve eğer üretim işletmesi ise işçi ücretlerini ödemesini güçleştireceği gibi, satışların yavaşlaması durumunda dönen varlıkların likit yapısının zayıflayacağı ve bu nedenle asit-test oranı ile hazır değerler oranını düşüreceği açıktır.

Bu oranın çok düşük çıkması, stok tedarikinin güçleştiği piyasa koşullarında, üretim ve satışlardaki yavaşlamanın, kârla aktive girecek değerleri azaltarak dönen varlıkların kısa vadeli borçlar karşısında her geçen gün zayıflamasına neden olabileceği anlamına gelebilir.

Mali Oranlar

Mali oranlar, işletmenin finansmanında yabancı kaynaklardan yararlanma derecesini ölçmeye yarar. Mali oranlar ile işletme borçlarının mali yapı içerisindeki yeri ve bu mali yapının getirdiği sonuçlar araştırılır. Bu amaçla yabancı kaynakların öz kaynaklar karşısındaki durumu ile maddi duran varlıkların finansmanında kullanışları ve borçlanma giderlerinin dönem kârıyla karşılanması ele alınır.

Mali oran analizinde kullanılan oranlar şunlardır;

- Borçların Öz kaynaklara Oranı,
- Kısa Vadeli Yabancı Kaynakların Öz kaynaklara Oranı,
- Maddi Duran Varlıkların Öz kaynaklara Oranı,
- Finansman Giderlerini Karşılama Oranı.

BORÇLARIN ÖZ KAYNAKLARA ORANI

Borçların Öz Kaynaklara Oranı, işletmenin öz kaynaklarının yüzde kaçını yabancı kaynaktan yararlandığını gösterir. Bir başka deyişle, öz kaynakların işletmenin borçları için bir güvence oluşturup oluşturmadığını ifade eder.

Borçların Öz Kaynaklara Oranı, işletmenin uzun ve kısa vadeli borçlarının toplamının öz kaynaklara bölünüp yüzle çarpılması ile bulunur;

$$\text{Borçların Öz Kaynaklara Oranı} = \frac{KVYK + UVYK}{\text{Özkaynaklar}} \times 100$$

KVYK : Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar

UVYK : Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar

Bu oranın %100 ve bunun altında olması beklenir.

%100 ve %100'ün altındaki oranlar, işletmenin öz kaynaklarının toplam borçlarını karşılayacak büyüklükte olduğunu ve bu nedenle de alacaklıların güvence içinde bulunduğunu gösterir. %100'ün üzerindeki oranlar, alacaklıların işletmenin varlıkları üzerinde ortaklarından daha fazla söz sahibi olduğunu gösterir ve bu durum alacaklıların güvence içinde olmamasına hatta işletmeye yeni kredi vereceklerin güvence istemesine (ipotek, teminat ya da rehin gibi), borçlanma maliyetleri ile faiz giderlerinin artmasına neden olacaktır.

KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLARIN ÖZKAYNAKLARA ORANI

Kısa Vadeli Yabancı Kaynakların Öz Kaynaklara Oranı, işletmenin öz kaynaklarının yüzde kaçını kısa vadeli borcu olduğunu gösterir.

Kısa Vadeli Yabancı Kaynakların Öz Kaynaklara Oranı, kısa vadeli yabancı kaynakların öz kaynaklara bölünerek yüzle çarpılması ile bulunur;

$$\text{Kısa Vadeli Yabancı Kaynakların Öz Kaynaklara Oran} = \frac{KVYK}{\text{Özkaynaklar}} \times 100$$

KVYK : Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar

Kısa Vadeli Yabancı Kaynakların Öz Kaynaklara Oranı, özellikle üretim işletmeleri için %35 dolaylarında olmalıdır.

Oranın düşük olması, işletmenin öz kaynaklarla ve/veya uzun vadeli borçlarla çalıştığını gösterir ve güçlü bir mali yapıyı ifade eder. Oranın yüksek olması, uzun vadeli yatırımlarda kısa vadeli yabancı kaynakların kullanıldığını ya da işletmenin öz kaynaklarının yetersizliğini ve bu nedenle sürekli kısa vadeli yabancı kaynak kullanımına gittiğini gösterir.

MADDİ DURAN VARLIKLARIN ÖZKAYNAKLARA ORANI

Maddi Duran Varlıkların Öz Kaynaklara Oranı, maddi duran varlıkların öz kaynakların yüzde kaçını büyüklüğünde olduğunu gösterir. Bir başka deyişle oran, öz kaynakların maddi duran varlıkların finansmanına yetip yetmediğini, dolayısıyla maddi duran varlıkların finansmanında yabancı kaynak kullanılıp kullanılmadığı ifade eder.

Maddi Duran Varlıkların Öz Kaynaklara Oranı, maddi duran varlıklar öz kaynaklara bölünüp, 100 ile çarpılarak bulunur;

$$\text{Maddi Duran Varlıkların Öz Kaynaklara Oranı} = \frac{MDV}{\text{Özkaynaklar}} \times 100$$

MDV : Maddi Duran Varlıklar

Oranın %100'ün altında olması, öz kaynakların maddi duran varlıkların finansmanına yettiğini gösterir. Oranın %100'ün altında olması, öz kaynakların maddi duran varlıkların finansmanına yetmediğini gösterir ki, bu durumda yetersiz öz kaynaklardan söz edilir, yani işletme yabancı kaynak kullanmak zorunda kalmıştır. Eğer kullanılan kaynak uzun vadeli ise uygun olarak yorumlanır.

FİNANSMAN GİDERLERİNİ KARŞILAMA ORANI

Finansman Giderlerini Karşılama Oranı, işletmenin finansman giderlerinin kaç katı dönem kârı elde ettiğini gösterir. Bu amaçla dönem kârı finansman giderleriyle toplanıp finansman giderlerine bölünür;

$$\text{Finansman Giderlerini Karşılama Oranı} = \frac{\text{DönemKârı} \times FG}{FG}$$

FG : Finansman Giderleri

Finansman Giderlerini Karşılama Oranı, finansman giderlerinin (elde edilen dönem kârı ile) kaç defa kazanıldığı şeklinde yorumlanır. Oran ne kadar büyük çıkarsa alacaklıların faiz garantisinin ve işletmenin finansal gücünün o oranda iyi olduğunu gösterir. Oranın düşük olması alacaklılar için risk ve işletmenin finansal gücünün zayıf olması anlamına gelir.

Faaliyet Oranları

Faaliyet oranları, işletme varlıklarının verimli kullanılıp kullanılmadığı ölçmeye yarar. Bu amaçla varlıklar toplamı veya varlık kalemleri ile satışlar arasında ilişkiler kurulur. Kurulan ilişkilerden şu faaliyet oranları ortaya çıkmaktadır;

- Ortalama Tahsilat Dönemi Oranı,
- Alacakların Devir Hızı Oranı,
- Stok Devir Hızı Oranı,
- Nakit Devir Hızı Oranı,
- Dönen Varlıkların Devir Hızı Oranı,
- Maddi Duran Varlıkların Devir Hızı Oranı,
- Aktif Devir Hızı Oranı.

ORTALAMA TAHSİLAT DÖNEMİ ORANI

Ortalama Tahsilat Dönemi Oranı, ticari alacaklar ile satışlar arasındaki ilişkidendir. Bunun için ticari alacaklar dönemin günlük satışlarına bölünür. Günlük satışlar ise kredili satışlar toplamının 360 güne bölünmesi ile bulunabilir. (İşletme dönemi içinde işe başladı ya da bıraktı ise faaliyet günü sayısına bölünür.)

$$\text{Günlük Satışlar} = \frac{\text{Kredili Satışlar}}{360}$$

$$\text{Ortalama Tahsilat Dönemi Oranı} = \frac{\text{Ticari Alacaklar}}{\text{Günlük Satışlar}}$$

Ortalama Tahsilat Dönemi Oranı gün olarak bulunur. Bu gün sayısı işletmenin kredili satışlarında müşterisine tanıdığı vadeli ifade eder. Üretim işletmeleri için bu sayının 30 gün olması uygun görülmektedir.

Ortalama Tahsilat Dönemi Oranının küçük çıkması, işletmeye ait fonların kısa süre için satışlara bağlanmış olması açısından iyi olarak yorumlanır. Burada dikkat edilecek husus, müşterilere tanınan vadenin satıcılardan sağlanan vadeli aşmamasıdır. Yoksa işletmede likit sıkıntısı ya da kredi kullanımı gündeme gelir.

ALACAKLARIN DEVİR HIZI ORANI

Ticari alacaklar ile net satışların birbirine oranı alacakların devir hızını verir. Bu nedenle bir dönemin net satışlarının o dönemin ortalama alacaklarına bölünmesi gerekir. Ortalama alacaklar dönembaşı alacaklar ile dönemsonu alacaklarının toplamının ikiye bölünmesi ile bulunur;

$$\text{Ortalama Alacaklar} = \frac{DBTA + DSTA}{2}$$

$$\text{Alacakların Devir Hızı Oranı} = \frac{NetS}{\text{Ortalama Alacaklar}}$$

DBTA : Dönembaşı Ticari Alacaklar

DSTA : Dönemsonu Ticari Alacaklar

NetS : Net Satışlar

Alacakların Devir Hızı Oranı “defa” olarak ifade edilir. Bu da ticari alacakların bir hesap döneminde kaç defa tahsil edildiğini gösterir.

Alacakların Devir Hızı Oranının yüksek çıkması, ticari alacakların kısa sürede ve kolaylıkla tahsil edilerek fonların aynı dönemde tekrar işletmeye döndüğünü gösterir.

Oranın düşük çıkması, ticari alacakların uzun sürede tahsil edilebildiğini ya da alacakların tahsil kabiliyetinin zayıf olabileceğini göstermektedir.

STOK DEVİR HIZI ORANI

Stok Devir Hızı Oranı, bir dönemin stoklarının net satışlara oranı stok devir hızı oranını verir. Ortalama stokların bulunması için dönembası stoklar ile dönemsonu stoklar toplamının ikiye bölünmesi gerekir;

$$\text{Stok Devir Hızı Oranı} = \frac{\text{NetS}}{\text{OrtalamaStoklar}}$$

NetS : *Net Satışlar*

Stok Devir Hızı Oranı, stokların bir dönemde kaç defa satışa konu olduğunu gösterir.

Stok Devir Hızı Oranının yüksek olması, işletmenin mallarının stokta beklemeden hemen satıldığı, düşük olması malların stokta çok beklediği anlamına gelir. Ancak stok eksikliğinin stok devir hızının yüksek çıkmasına neden olabileceği göz önüne alınmalıdır.

NAKİT DEVİR HIZI ORANI

Nakit Devir Hızı Oranı, işletmenin parasal ve paraya çevrilebilir kıymetlerinin bir dönem içindeki devir hızını ölçer.

$$\text{Nakit Devir Hızı Oranı} = \frac{\text{NetS}}{\text{OrtalamaHD}}$$

NetS : *Net Satışlar*

OrtalamaHD : *Ortalama Hazır Değerler (Parasal Değerler + Paraya Çevrilebilecek Değerler)*

Bu oran işletmede bulundurulması gerekli nakit miktarını belirler, ancak bu konuda belirli bir standart yoktur. Bu nedenle aynı sektördeki işletmelerle ve geçmiş yıllarla karşılaştırılarak bir yoruma ve sonuca gidilmeye çalışılır.

DÖNEN VARLIKLARIN DEVİR HIZI ORANI

Dönen Varlıkların Devir Hızı Oranı, dönen varlıkların ne derece satışlara bağlı olduğunu gösterir.

$$\text{Dönen Varlıkların Devir Hızı Oranı} = \frac{\text{NetS}}{\text{OrtalamaDV}}$$

NetS : *NetS*

OrtalamaDV : *Ortalama Dönen Varlıklar*

Oranın yüksek çıkması, dönen varlıkların net satış gelirlerinden elde edildiği, düşük çıkması halinde de dönen varlıkların net satış gelirleri dışındaki gelirlerden elde edildiği şeklinde yorumlanır.

Bir işletme için beklenen dönen varlıkların sermaye dışında, net satışlardan elde edilmesidir. Böylece işletme faaliyetinin olumlu olarak sürdürüldüğü ortaya çıkar.

MADDİ DURAN VARLIKLARIN DEVİR HIZI ORANI

Maddi Duran Varlıkların Devir Hızı Oranı, maddi duran varlıkların kullanılmalarındaki etkinliği ölçer.

$$\text{Maddi Duran Varlıkların Devir Hızı Oranı} = \frac{\text{NetS}}{\text{OrtalamaMDV}}$$

NetS : Net Satışlar

OrtalamaMDV : Ortalama Maddi Duran Varlıklar

Maddi Duran Varlıkların Devir Hızı Oranı, üretim işletmelerinde kapasite kullanılmasını da gösterir. Oranın yüksek çıkması duran varlıkların etkin kullanıldığı ve yüksek kapasite ile üretim yapılarak satış geliri elde edildiğini gösterir. Oranın düşük çıkması ise duran varlıkların verimli ya da kapasitenin altında kullanıldığı şeklinde yorumlanır, bir başka deyişle işletme maddi duran varlıklarına ya gereksiz yatırımlar yapmıştır, ya da yapılan yatırımın karşılığını alamamaktadır.

Ticari işletmelerde satışlar büyük oranda maddi duran varlıklara bağlı değildir; bu nedenle bu oranın yorumlanmasında aynı esktördeki işletmelerle bir karşılaştırma yapılması uygun olur.

AKTİF DEVİR HIZI ORANI

Aktif Devir Hızı Oranı işletmenin aktiflerinin kullanımındaki verimliliği ölçmektedir.

$$\text{Aktif Devir Hızı Oranı} = \frac{\text{NetS}}{\text{OrtalamaV}}$$

NetS : Net Satışlar

OrtalamaV : Ortalama Varlıklar (Aktif Toplamı)

Üretim işletmelerinde bu oranın 2 ile 4 arasında olması uygun görülür. Oranın ticari işletmelerde daha yüksek olması beklenir.

Standartlara göre bu oranın düşük olması, işletmede atıl kapasite bulunduğunu gösterir. Bir başka deyişle işletme ya gereksiz yatırımlar yapmış ya da yapılan yatırımlardan gerekli verimi alamamaktadır.

Duran varlıkları aktif içinde büyük olan işletmelerde (örneğin özel okul, otel işletmeleri gibi) aktif hızı düşüktür. Duran varlıkları aktif içinde az olan işletmelerde (örneğin ticari işletmelerde) bu oran yüksektir.

Kârlılık Oranları

Kârlılık oranları, işletmenin faaliyetleri sonucunda ölçülü ve yeterli bir kâr elde edip etmediğini ölçmeye yarar. Kâr ile kaynaklar ve kâr ile satışlar arasında ilişki kurularak ortaya çıkarılan kârlılık oranları şunlardır;

- Kaynakların Kârlılık Oranları,
- Satışların Kârlılık Oranları.

KAYNAKLARIN KÂRLILIK ORANLARI

Kaynakların Kârlılık Oranlarında, kâr ile kaynaklar arasında ilişki kurularak öz kaynakların ve uzun vadeli yabancı kaynakların verimli kullanılıp kullanılmadığı belirlenir. Kaynakların Kârlılığı Oranlarında iki oran ele alınır;

- Sermayenin Amortismanı Oranı,
- Öz kaynakların Amortismanı Oranı.

Sermayenin Amortismanı
Oranı

Sermayenin Amortismanı Oranı, genel olarak uzun vadeli kaynaklar ile bu kaynakların giderlerinin özkaynakları ve dönem kârını nasıl etkilediğini ortaya koyar. Oran her ne kadar sermaye adını taşıyorsa buradaki sermaye, özkaynaklar değil, işletmenin toplam kaynaklarına ilişkin bir işlemi göstermektedir.

$$\text{Sermayenin Amortismanı Oranı} = \frac{\text{Dönem Kârı} + \text{UVBG}}{\text{Özkaynaklar} + \text{UVYK}} \times 100$$

UVBG : Uzun Vadeli Borçlanma Giderleri

UVYK : Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar

Oranın büyüklüğü işletmenin uzun vadeli kaynaklarının etkin ve verimli kullanıldığını gösterir, hatta işletme bu uzun vadeli kaynaklardan en çok verimi elde etmiştir denilebilir. Oranın düşük çıkması ise işletmenin bu tür uzun vadeli kaynaklardan verimli bir şekilde yararlanmadığını, bu kaynaklara ilişkin faiz gibi finansman giderlerinin dönem kârını büyük ölçüde etkilediğini gösterir.

Öz Kaynakların Amortismanı
Oranı

Öz Kaynakların Amortismanı Oranı ise, işletmenin elde ettiği dönem net kârının özkaynaklara oranını göstermektedir. Burada işletmenin yabancı kaynakları ele alınmamaktadır.

$$\text{Öz Kaynakların Amortismanı Oranı} = \frac{\text{Dönem Net Kârı} \times 100}{\text{Özkaynaklar}}$$

Öz Kaynakların Amortismanı Oranı, genel olarak işletme sahip ya da ortaklarının işletmeye yatırdıkları sermayenin kârlılığını gösterir. Bu anlamda oran büyüdükçe işletme sahip ya da ortakları böyle bir işletme kurmakla iyi bir yatırım yapmışlardır denilir. Oranın küçük olması ise yapılan yatırımın kârlı olmadığı göstermektedir. Oranın büyüklüğü ise sektörden sektöre değişmektedir. Bazı sektörlerde çok büyük öz kaynaklara ihtiyaç varken, bazılarında küçük bir öz kaynak yeterli olmaktadır. Bu nedenle “işletmeci ne kadarlık bir sermaye geririrse ne kadar bir kâr elde eder?” gibi bir sorunun cevabı bu oranla verilebilir. Bu bağlamda oran aynı zamanda yatırımın kârlı ya da kârsız olduğunu da gösterir. Yine bir başka açıdan bakıldığında bu oran, özkaynakların doğru yatırımlara yapıldığını da göstermektedir. Oran genel piyasa koşullarındaki faiz, borsa endeksi gibi deflatörlerden büyük ise yatırım doğru ve kârlı bir yatırım olarak değerlendirilir.

SATIŞLARIN KÂRLILIK ORANLARI

Satışların Kârlılık Oranları gelir tablosundaki brüt satış kârı, faaliyet kârı, olağan kâr, dönem kârı ve dönem net kârı ile satışlar arasında ilişkiye dayanarak bulunur.

Satışların kârlılık oranları içinde en çok şu oranlar kullanılır;

- Brüt Kâr Oranı,
- Faaliyet Kârı Oranı,
- Net Kâr Oranı.

Brüt Kâr Oranı

Bu oran brüt satış kârı tutarının, net satışlara oranlanmasıyla hesaplanır ve işletmenin ana faaliyet konuları ile ilgili olarak elde ettiği kârlılık yüzdesini gösterir.

$$\text{Brüt Kâr Oranı} = \frac{\text{BrütSK} \times 100}{\text{NetS}}$$

Brüt SK : Brüt Satış Kârı
NetS : Net Satışlar

Bu oran işletmenin net satışları ile satışlarının maliyetlerinden etkilendiği için, işletmenin satışlarının karlılığını göstermektedir. Oranın yüksekliği işletmenin kârlılığını gösterir. Ancak bu yüksekliğin sektördeki benzer işletmeler veya geçmiş dönemlerle karşılaştırılması gerekir.

Faaliyet Kârı Oranı

İşletmenin faaliyet kârının net satışlara oranlanmasıyla bulunan Faaliyet Kârı Oranı, Brüt Kâr Oranından farklı olarak, işletmenin faaliyet giderlerini de kapsayan bir orandır.

$$\text{Faaliyet Kârı Oranı} = \frac{\text{FaaliyetKârı} \times 100}{\text{NetS}}$$

NetS : Net Satışlar

Faaliyet Kârı Oranı ile işletmenin faaliyet giderleri karşılandıktan sonra eriştiği kârlılık değerlendirilir. Dolayısıyla işletmenin faaliyet kârı, brüt satış kârından küçük çıkacak, ancak oran olarak büyüyecektir. Oranın yüksek olması işletmenin faaliyet giderlerini etkin bir şekilde kontrol edebildiği ve en az faaliyet giderleriyle kârını en çoklayabildiğini göstermektedir.

Net Kâr Oranı

Net Kâr Oranı, işletmenin dönem net kârının net satışlarına oranlanmasıyla bulunur.

$$\text{Cari Oran} = \frac{\text{DönemNetKârı} \times 100}{\text{NetS}}$$

NetS : Net Satışlar

Net Kâr Oranı, işletmenin sonuç kârlılığını göstermesi açısından önemlidir. Çünkü bu oranda işletmenin finansman ve diğer giderleri de dikkate alınmaktadır. Bu oranın yüksek çıkması işletmenin net olarak kârlılığını, düşük çıkması ise kârlı olmadığını göstermektedir.

3. 5. Kredi Analizi

Kredi, genelde bir fon sağlama işlemi olarak ele alınır. Bu işlemin tarafları fon talep eden ve fon sağlayan kuruluşlardır. Fon talep eden kuruluşlar, çalışma konuları, büyüklükleri ve türel yapıları çok değişik olan işletmelerdir. Fon sağlayan kuruluşlar

ise para ve sermaye piyasalarıdır. Genel ekonomik yapı içerisinde son derece önemli fonksiyonları olan bu iki kesim, kredi talebinin yapılması ve bu talebin değerlendirilerek sonuçlandırılması sırasında çok değişik amaçları göz önünde bulundurmaktadırlar. Kredi talep edenler fon yetersizliğini ortadan kaldırarak işletme faaliyetlerinde devamlılığı sağlamayı, kredi verenler ise öncelikle bu kredinin vadesinde ve belli bir faiz ile geri dönmesini istemektedirler. Bu duruma göre kredi işleminin temelde belli bir güvene ve teminata dayandırılması gerekmektedir. Bir işletme için güven temin eden unsurlar; kredi talebinde bulunan işletme yönetici ve sahiplerinin iyi niyetleri, yönetim düzeyindeki performansları gibi soyut, işletmenin kaynak ve kullanım yapısındaki iş araçları gibi somut değerlerden oluşur.

Kredi işleminin, özellikle kredi sağlayan kuruluşlar bakımından büyük bir risk taşıdığı söylenebilir. Bunun için konu ile ilgili riski sınırlandırıcı bir yaklaşım içerisinde olmak gerekir. Bunun temini ise büyük ölçüde kredi talep eden işletmelerden gerekli teminatların alınması ile ilgilidir.

Kredi ihtiyacını ortaya çıkan nedenleri standart olarak tarif edemeyiz. Ancak, konunun işletme bazında özsermaye ve dolayısıyla net işletme sermayesi yetersizliği biçiminde ortaya çıktığı söylenebilir. İşletmenin kredi ihtiyacı ekonomik konjoktür hareketleri ile de yakından ilgilidir. Ekonomik konjoktürün gerileme dönemlerinde;

- Kârlılık azalmakta,
- Stok devir hızı oranı düşmekte,
- Alacakların tahsil süresi uzamakta ve
- Likitide yetersizliği

ortaya çıkmaktadır. İşte bu durumda işletmelerin kredi ihtiyaçları ortaya çıkmaktadır.

İşletmenin para ve sermaye piyasalarından sağladıkları fonları;

- Kısa vadeli krediler,
- Orta vadeli krediler,
- Uzun vadeli krediler

biçiminde üçlü bir gruplamaya tabi tutulabilir. Özellikle kısa vadeli krediler işletmelerin en çok talep ettikleri ve kredi kuruluşlarında en çok vermek istedikleri türdeki kredilerdendir. Bu nedenle özellikle kısa vadeli krediler üzerinde duracağız.

Kısa vadeli kredi taleplerinin değerlendirilmesi ve konuya ilişkin olarak gerekli kararların alınmasında kalitatif faktörlerden çok, kantitatif faktörlerden hareket etme zorunluluğu vardır. Bilindiği gibi kısa vadeli kredi analizi ile ilgili kararların alınmasında temel odak likiditedir. Bir başka deyişle kısa vadeli kredi analizi likitide tercihini esas almaktadır. Bu tercihin değerlendirilmesinde ve karar fonksiyonunun aktarılmasındaki en etkili analiz tekniği ise *oran analizidir*. Oranlar bir işletmenin, çeşitli mali tablolarında yer alan varlık ve kaynak yapısı ile ilgili çokluklar arasındaki karakteristik ilişkiyi gösteren oranlardır. Bu nedenle mali tablolar analizi ile ilgili çalışmalar sırasında kullanılan oranlar, işletmenin yönetimi bakımından her biri bir anlam taşıyan, değerler arasındaki oransal bağlantıları gösterir. Bu yaklaşım içerisinde ele alındığında, oranların, işletme çalışmalarının açık ve hızlı bir biçimde analizine imkan sağlayan anahtarlar olduğu söylenebilir.

Oranlar aracılığıyla yapılan analiz çalışmalarında, genellikle işletme yönetimini çeşitli alanlarda yönlendirebilecek nitelikte karşılaştırmalar yapılmaktadır. Bu karşılaştırma işlemleri birbirini izleyen ve tamamlayan üç aşamada gerçekleştirilir;

Bunların ilkinde, aynı işletmeye ilişkin, geçmişe dönük ve geleceğe yönelik oranlar karşılaştırılır. Bu işlemin amacı işletmenin zaman içerisindeki finansal durumu, likititesi, kârlılığın ve performans konusunda ihtiyaç duyulan bilgilerin üretilmesidir.

İkinci aşamadaki karşılaştırma işlemi, banzer işletmelerin veya işletmenin çalışmalarını sürdürdüğü sektörün tipik oranları veya standart oranları ile yapılır. Ancak, bu işlemin yapılabilmesi için, sektörel *standart oranların belirlenmiş olması gerekir*.

Son aşamada ise, analize konu edilen işletmenin oranları, genel kabul görmüş değerlerle karşılaştırılarak yorumlama işlemine bağlı tutulur. Ancak bu yorumlar, analiz çalışması ile ilgili ilk yaklaşımlar olarak benimsenmelidir. Çünkü işletmeler arasındaki çeşitli alanlardaki farklılıklar, oran sonuçlarının katı bir anlayış içerisinde yorumlanmasını engellemektedir.